

Lábjegyzetek a Gloriához

Isten dicsősége túláradó fény, ragyogás, tündöklés, szentség, hatalom, gazdag-ság, amely „*elárasztja az egész földkerekséget*” (Szám 14,21).

Istent dicsőíteni nem más, mint elismerni teremtett voltunkat, elismerni az Ő felsőbbrendűséget, a magasztos szentséget (Iz 6,3). Mindezek az elismerések, bámuló csodálkozások indítják a fogékony, tiszta lelkű, vallásos embert Isten ünnepélyes dicsőítésére, amely leggyakrabban ujjongó kiáltásban, boldog lel-kendezésben énekké, zenévé (1Krón 23,5; Zsolt 98,6), sőt lelkendező kultikus tánccá válhat (Zsolt 149,3; Zsolt 150,4).

Jézusban teljes mértékben jelen van Isten dicsősége, Ő Isten „*egyszülött Fia*”, „*dicsőségének kisugárzása és lényegének képmása*”, Ő az, aki „*helyet foglalt az isteni Fölség jobbján*” (Zsid 1,3). „*Krisztus arcán felragyog nekünk az Isten dicsősége*” (2Kor 4,6), róla pedig ez átárad mireánk emberekre, ugyanis „*mi mindnyájan az Úr dicsőségét tükrözzük vissza*” (2Kor 3,18).

Krisztus mindig jelen van Egyházában, legfőképpen az élő liturgikus cse-lekményben, a szentmisében: a pap személyében, az eucharisztia színei alatt, valamint szent igéje által, amikor a Szentírás szavait olvassuk. A szentmisében a tiszteletre méltó, őskeresztény, ujjongó himnusznak, a Gloriának az elének-lése, éppen a felséges Isten dicsőséges jelenlétének tudatából fakad, és tör fel friss, pezsgő forrás gyanánt, ugyanakkor pedig magával ragadva az emberi lelket szökell a magasságos, transzcendens, elérhetetlen, titokzatos Lény felé, Istenhez. A Gloria, amelyet eredetileg a hajnali imában imádkoztak, majd pedig csak a pápai miséken, a XII. században kerül be a szentmise állandó, kö-tött szövegű részei közé, az ordináriumba.

A Sz.V.U. tűzzel-vassal való terjesztésének főleg két romboló hatása volt liturgiónkat illetően: 1. *kiirtottak egy eleven énekhagyományt* (tudatosan, az egysé-gesítés címén) és 2. *helytelen liturgikus gyakorlatot terjesztettek* (gondoljunk csak a Sz.V.U. énekeinek bejegyzéseire: Dicsőítésre, Evangéliumra, Hiszekegyre, Szent, Szent-re). Az utóbbi időszakban ragályos kórként terjedt, egyre nagyobb teret hódítva templomainkban az a helytelen gyakorlat, miszerint a Gloriát a kará-csonyi időben a *Dicsőség mennyben az Istennek* XIX. századi strófikus népének-vel helyettesítik. (Természetesen ugyanez a helyzet a húsvéti időben a *Dicsőség, szent áldás, tisztesség* című népénekkal, amelynek szövege tulajdonképpen a *Victimae paschali laudes* latin sequentia [nem a Gloria] Sík Sándor általi szabad for-dítása). Természetesen egyesek felteszik a kérdést: Na és? Miért ne, talán nem liturgikus? Ezzel a kérdéssel éppen a lényegre tapintottak! Igenis egyáltalán nem liturgikus! Lássuk miért nem:

1. Amint tudott dolog a katolikus szentmise két részből áll: 1. *Ordinarium Missae*: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei. 2. *Proprium Missae*: introitus, graduale, Alleluia/tractus, offertorium, communio. Az ordinárium a szentmi-se állandó, kötött szövegű része, a proprium pedig, ezzel szemben a mise változó része (proprium de tempore és proprium de sanctis). Etimológiailag

elemezve: az *ordinarium* latin eredetű szó, jelentése: szokásos, szabályos, vagyis mindig ugyanaz. A *proprium* jelentése: tulajdon, valaminek sajátja, vagyis a mise változó énekeinek összessége, és minden misének megvan a sajátja.

Az említett gyakorlat már eleve azért is szabálytalan, mert a Gloriát mint az ordinárium szerves részét nem lehet más népénekekkel helyettesíteni, valamint, ha nem énekelik, el kell mondani. Már ez is világosan rávilágít azon tényre, hogy valamiképpen el kell hangoznia úgy, amint az van, eredetiben.

2. A gregorián ének maga az énekelt római liturgia. A régi kódexek pedig nemcsak az egyes énekek gyűjteményei, hanem egyetlen egységes egész: *liturgia és ének együtt*. Vagyis a kódex nem csupán a notátor izzadságfakasztó, szorgos munkája, hanem egy élő, énekelt liturgiának a visszatükröződése, megelevenítése, tanúbizonysága. Márpedig, ha legalább a II. Vatikáni Zsinat után összeállított Graduale Romanumot —ismertebb volta miatt hivatkozok rá, és nem azért, mint ha ideális mércéje lenne liturgiánknak, hisz köztudott, hogy a benne megvalósított liturgikus reform a liturgikus hagyományt tekintve nem a legszerencsésebb— vesszük szemügyre, akkor is rögtön világossá válik előttünk, hogy az az ordinárium-proprium klasszikus szabályát követi. Tehát az egyházzenei liturgikus hagyomány ilyenemű megkülönböztetést nem ismer. Másrészt pedig semmiképpen sem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy egy ilyen fajtájú meghatározás elfogadása megbontaná, feldúlná liturgiánk több évszázados hagyományának harmonikus egyensúlyát olyannyira, hogy kő kövön nem maradna benne.

Már azzal a variációval is találkoztam, hogy a húsvét éjszakai szentmisén Agnus Dei helyett az *Örvendetes napunk támadt*-ot énekeltek, mivel húsvét volt. Mise után a kántornak csak annyit bátorkodtam mondani, hogy a Miatyánk helyett az *Ó, édes Istenemet* kellett volna elimádkoznunk, hiszen este volt.

Egy dogmatikatanár a Credo kötött szövegének (utalt a mise más kötött szövegű részeire is) a misében való éneklése ellen úgymondván a Szentírásból érvelt, szószerint idézve az Apostolok Cselekedeteiből azt a perikópát, amelyben Fülöp egy Izajást olvasó istenfélő prozelitához a következő kérdést intézi: „Érted, amit olvasol?” Szerinte felesleges olyan szövegeket énekelteni a néppel, amit nem ért meg (nem is érhetik, hiszen hittitkot tartalmaz: *Szentháromság*). Ezen érv ellenérve is hadd legyen szentírási. Nem kell a konkordancia után nyúlnom a könyvespolcra, hanem csupán a kérdőjel utáni mondatot is el kell olvasnom: „*Hogyan érteném —felelte— ha nincs, aki megmagyarázza?*” Fülöp pedig melléülve „*elkezdte a magyarázatot*”. Ha a nép nem érti a szent szövegeket, akkor őt kell tanítani, oktatni, nem pedig a Hitvallás szövegét kicserélni, helyettesíteni holmi 2–3 soros *pótlék-betétekkel*. Azt kell orvosolni, amivel baj van, különben úgy járunk, mint akinek a tyúkszeme fáj és levágják a fejét. A Credo a katolikus egyház ikonosztáza, hitigazságainak rövid formában való összefoglalása. Egységes egész, nincsen benne fontos és kevésbé fontos rész. Még Pilátus is, a népi szólás-mondással ellentétben, egy lényeges helyet foglal el benne, hisz éppen ez a rész bizonyítja Jézus történelmi személyét.

3. A karácsonyi népének nem tartja tiszteletben a Gloria szövegének eredeti hármastagoltságát: 1. az angyali ének (Lk 2,14); 2. Istenhez intézett akklamációk és 3. a Megváltóhoz szóló *fölségcím-litánia*, amely egy szentháromságos befejezéssel zárul. A népének szövege megreked csupán az első résznél, ennek gondolatmenetét követi végig, szakaszról szakaszra gyengébben, ezért csak az eredeti parafrázisáról beszélhetünk. Mindezek a hívek énekáhitata számára kitalált, ordináriumot helyettesítő, anyanyelvű pótlék-miseénekek, stílusban is teljesen távol állnak az eredeti ordináriumoktól, sőt ráadásul a fent említett népének még dallami szempontból sem makulátlan.

4. Hadd idézzem magát a II. Vatikáni Zsinat *Sacrosanctum Concilium* —a szent liturgiáról szóló— konstitúcióját szó szerint: „Az egyetemes Egyháznak ránk hagyományozott zenéje felbecsülhetetlen értékű kincseket tartalmaz. Minden más művészi kifejezőmód között ez emelkedik ki mindenekelőtt, azért, mert az igével összekötött istentiszteleti ének, az ünnepélyes liturgiának szükségszerű és teljes egészéhez hozzátartozó alkotó része.” Éppen ezért nem mindegy, mit énekelünk a szentmisén.

E hibás gyakorlat oka három dolog lehet: 1. rövidebb, mint az eredeti őskeresztény Gloria; 2. hibás gondolatársítás (miszerint a karácsonyi derűs hangulat szükségszerűen össze van kötve e népéneknek épp e helyen való elhangzásával); 3. a „*mindegy, mit éneklünk, csak szívvel-lélekkel tegyük*” elv. Ez utóbbi legalább olyan komikusan fest, mintha valaki ép, egészséges lába ellenére mankóval járna a sétatéren, hisz így is lehet sétálni.

A szentmise bemutatása nem más mint az élő Krisztus, a „*dicsőség Urának*” (1Kor 2,8) a fogadása, amely nem csupán az Istennek kijáró kötelesség, hanem életszükséglet. „*A liturgia forrás és csúcspont*” (Sacrosanctum Concilium). Akik bármit is tudatosan elrontanak benne, azokra találó a Szentírás szavai: „nem tudják, mit tesznek.” (Lk 23, 34). Isten dicsőítése emberi kötelesség, amelynek méltó keretet kell biztosítsunk. A szentmisében ennek úgy teszünk eleget, ha valóban az őskeresztény, mély tartalmú Glóriát énekeljük.

„Dicsérjétek az Urat szentélyében,
Dicsérjétek hatalmas tetteiért,
Dicsérjétek nagyságának teljességéért
Minden élő dicsérje az Urat!” (Zsolt 150,1–2.5)

Diósi Dávid, Fulda—Temesvár

*

Folytatni kívánjuk négy számmal ezelőtt megrekedt sorozatunkat a különféle helyeken működő szkolák bemutatásával. Eddig hat liturgikus szkoláról olvashattunk többnyire Budapestről. Most következnek ismét egy vidéki.